

Danish University Colleges

Motorik i børnehaven og i indskolingen

Lassen, Brian Krogh; Piaster, Ann Nørskov

Published in:
Focus - Tidsskrift for Idræt

Publication date:
2011

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):
Lassen, B. K., & Piaster, A. N. (2011). Motorik i børnehaven og i indskolingen. *Focus - Tidsskrift for Idræt*, (4).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Motorik i børnehaven og indskolingen

AF BRIAN KROGH LASSEN, LEKTOR VIA UNIVERSITY COLLEGE, PÆDAGOGUDDANNELSEN JYDSK
ANN NØRSKOV PIASTER, LÆRER OG BEVÆGELSEVEJLEDER PÅ USSERØD SKOLE, HØRSHOLM

FOTOS: THOMAS PIASTER

Abstrakt:

Artiklen tager udgangspunkt i arbejdet med motorik i børnehaven og indskolingen. Et centralt omdrejningspunkt er balancen mellem fri leg og styrede aktiviteter i bestræbelserne på motorisk udvikling. Dagtilbudsloven og de 6 læreplanstemaer samt folkeskoleloven og fælles mål 2009 bruges som afsæt til diskussionen sammen med praksiserfaring fra arbejdet med motorik på en folkeskole. Desuden diskuteres samarbejdet mellem henholdsvis børnehaven og skolen samt skolen og SFO i nutid og fremtid.

Fri leg versus voksenstyrede aktiviteter

En udtalelse fra landets socialminister i forsommeren 2011 om, at der er for meget hippiepædagogik i de danske daginstitutioner måtte nødvendigvis give heftig debat. Ønsket om mere struktur og organisering i børneinstitutionerne er blevet opfattet meget forskelligt. Pædagogerne blev vrede, fordi de ikke vil kaldes hippier og mener, at der er meget styr på børnenes leg og den faglige mening med den.

Ministeren baserede blandt andet sin holdning på forskning som Cand. Pæd. Ole Henrik Hansen er i gang med omkring arbejdet i daginstitutioner. Ét af de resultater forskningen i følge Hansen viste, var, at der i de fleste af de institutioner han har undersøgt, er tale om temmelig uorganiseret og planløs struktur. Men er det så forkert at lege uden, at voksne superviserer og vejleder? "Nej", siger Dion Sommer, professor i udviklingspsykologi ved Aarhus Universitet. Han vil gerne forsvare den frie leg. I programmet forsvar for fri leg (Friis, 2011) diskuteres på forskellig vis balancen mellem den frie leg og voksenstyrede aktiviteter og denne balances betydning for børns udvikling. Balancen mellem de frie og de mere strukturerede aktiviteter finder vi også essentiel, når man arbejder med motorik i børnehaven og indskolingen. Balancen kan være svær at finde, og det er næppe muligt at opnå konsensus om, hvad den rette balance er. Vi kan ikke med sikkerhed vide, om vi har ramt plet for Mia, Emilie og Tobias ude i den pædagogiske praksis, eller om vores indsats kunne have været endnu bedre eller anderledes skruet sammen.

Artiklen vil komme med konkrete erfaringer fra praksis, der primært arbejder indenfor styrede aktiviteter og diskutere dette i forhold til mere frie rammer for udfoldelse.

Børnehaven og indskolingen - hvad er udgangspunktet

Børnehaven arbejder ud fra dagtilbudsloven (LBK nr. 668, dagtilbudsloven). Børnehaveklassen og den øvrige indskoling arbejder ud fra folkeskoleloven (LBK nr. 393, Folkeskoleloven). Begge love har på forskellig vis bevægelse, motorik, leg og læring med som delelementer i det samlede lovgrundlag.

Der er altså tale om to institutioner, der begge skal arbejde med motorik og bevægelse i det daglige arbejde. Hvordan dette gøres er der naturligvis og heldigvis forskel på. Der er forskel fra børnehaven til skolen jf. de forskellige love disse institutioner er underlagt som netop skitseret. Der er forskel fra den ene børnehave til den anden og fra den ene skole til den anden, alt efter geografisk placering, størrelse, prioriteringer, ansattes forudsætninger osv.

Dagtilbudsloven

§7, stk. 5: Dagtilbud skal i samarbejde med skolerne skabe en sammenhængende overgang til skole og fritidstilbud.

§8: Pædagogiske læreplaner. Der skal i alle dagtilbud udarbejdes en skriftlig pædagogisk læreplan. Den pædagogiske læreplan skal beskrive dagtilbuddets mål for børnenes læring inden for 6 temaer, herunder krop og bevægelse. Under dette tema står der blandt andet, at man ved at styrke børns udvikling af motoriske færdigheder, styrke, udholdenhed og bevægelighed, også styrker deres forudsætninger for at udvikle sig, og at dagtilbuddet har mangfoldige rammer og muligheder for at udfordre børnene til at bevæge sig (LBK nr. 668, dagtilbudsloven).

De følgende afsnit vil komme med konkrete eksempler på arbejdet i praksis. Praksis tager udgangspunkt i indskoling og det arbejde den ene af forfatterne til denne artikel, Ann Nørskov Piaster, har været en del af.

**Erfaringerne fra
 Usserød Skole og SFO**

Med udgangspunkt i det pædagogiske begreb handlekompetence (Rønholt, 2008) kan man betragte kropslige kompetencer (herunder motoriske) som en grundlæggende del af et barns dannelse og dermed udvikling til kompetent borger og menneske. For personer som arbejder professionelt med børns udvikling er det oplagt at forholde sig systematisk og målrettet til denne del af deres vækst og udvikling. Usserød Skole har de sidste fire år haft fokus på elevernes motoriske forudsætninger. Inspirationskilderne til dette arbejde er blandt andet erfaring fra Ballerup (Ballerupprojektet), Bunkeflo (Bunkeflo) og SPARK (Ratey, 2008), der alle har styrkelse af krop og motorik som udgangspunkt. En grundlæggende ide om at et tidligt og målrettet fokus på elevernes motorik giver dem gode forudsætninger for at klare sig godt i skolen og deres videre liv, har været en ledetråd i arbejdet. De konkrete indsats på skolen har haft følgende overskrifter (Møller & Piaster, 2009/2010):

- Motorik i 0. klasserne
- Ekstra indsats for elever i 0. klasse med vanskeligheder
- Skolesport – et initiativ i samarbejde med Dansk Skoleidræt
- Legepatrulje¹
- Bevægelse i alle fag

Motorik i børnehaveklasserne

På Usserød Skole har man gode erfaringer med at udfordre og træne alle eleverne i 0. klasserne. Dette ud fra en logik om en forebyggende indsats, hvor man arbejder med det

Fælles mål 2009, trinmål

I folkeskolen er de enkelte trinmål for det enkelte klassetrin væsentlige at forholde sig til. I faghæfte 23 om fælles mål i børnehaveklassen (Fælles mål 2009) står der blandt andet, at et af 6 temaer er bevægelse og motorik. Herunder skal man arbejde med varieret brug af kroppen, kombination af sproglige aktiviteter med fysiske handlinger, beherskelse af finmotoriske bevægelser samt udnytte skolen og dens legeområder og dens muligheder og begrænsninger. Under trinmål for 2. klasse i idræt er der ikke færre end 16 punkter. Et mindre udpluk af disse punkter:

- Man skal kunne kontrollere grundlæggende bevægelser, først og fremmest gå, løbe, hoppe, hinke, vende og dreje
- Kunne udføre simple balancer og krydsfunktioner
- Udføre enkle handlinger, først og fremmest kaste, gribe og sparke.

(Fælles mål 2009, trinmål 2. klasse, idræt)

potentiale alle børn har snarere end at udbedre mangler hos børnene. Eleverne bliver typisk taget ud af undervisningen i grupper på 4 elever for at deltage i motorisk træning i 25-30 minutter. Herefter laves der små hold med de "usikre" elever, som træner i grupper á 3-5 elever i 30 minutter om ugen i ca. 6 uger.

Fra januar 2011 har man prioriteret bevægelse i 0. klasse ved, at alle får ca. 1 lektion idræt mere om ugen. Elever, lærere og pædagoger er meget glade for den ekstra times bevægelse. Pædagogerne og lærerne giver bl.a. udtryk for, at de kan se, at eleverne har udviklet sig rent motorisk, og at det efterfølgende giver mere ro i klassen. Eleverne virker mere oplagte og motiverede.

**Ekstra indsats for elever i
 0. klasse med vanskeligheder**

De "usikre" elever går på enten et boldhold eller et kryds og balancehold (ud fra en vurdering af hvad eleverne kunne i begyndelsen af 0. klasse). Der arbejdes typisk på opsatte motorikbaner. Ved Kryds og balancebanen arbejdes der blandt andet med at være placeret i en gyng for styrkelse af elevernes vestibulærsans, almindelige kolbøtter og træstamme rul. Der er desuden balance-bomme placeret tæt på gulvet, og eleverne får bevægelsesmæssige erfaringer ved på forskellig måde at gå på sjippetove, på kryds, hoppe, forlæns, baglæns, harehop over forhindringer m.m. Boldbanen har typisk elementer med bowling, ram i kurv, kast op i luften – lad falde ned og gribe m.v. Alt sammen for at træne eleverne til blandt andet at kunne kaste og gribe bolden, og dermed styrke deres øje hånd-koordination. Der gives instruktion og feedback til den enkelte elev, og der stilles nye opgaver efterhånden som eleverne får styr på en opgave, således at for eksempel repertoiret i at kaste udvikles og ikke går i stå.

Det bemærkelsesværdige er, at eleverne på de "usikre" hold efter 6 uger (ca. 3 timers træning) alle indtil nu har udviklet sig til et niveau, så de ikke har behov for specialtræning. Erfaringen fra projektet er med andre ord, at denne begrænsede indsats bevirker, at de elever, som ellers risikerer at blive hæmmet af deres manglende udvikling, bringes op på et niveau, som de kan udvikle sig videre fra sammen med deres klassekammerater. De inkluderes i fællesskabet og de kan deltage på lige fod med de andre børn i lege, hvor bevægelse er en central del. Denne ekstra træning har været medvirkende årsag til, at der ikke har været børn fra Usserød Skole på det kommunale motorikhold².

Skolesport

Et nyt tiltag på Usserød Skole er, at de idrætssikre og ikke foreningsaktive børn nu har mulighed for at tilmelde sig til skolesport. Skolesport er idræt i kendte omgivelser med en kendt lærer og ikke mindst nogle junioridrætsledere. Junioridrætsledere er elever fra 7. og 8. kl. fra egen skole, der gennemgår en uddannelse bestående af 8. moduler. På de 8. moduler af 1½ times varighed kommer eleverne igennem emner som idrætsskader, undervisningsformer, anatomi, fysiologi, hvordan man er som rollemodeller, praktiske øvelser m.m. Tiltaget har været i gang siden august måned og der var mange ansøgere

En solstråle historie fra praksis

Filuca fra 0. klasse har aldrig hverken hinket eller lavet kolbøtter. Hun er en faglig dygtig pige og god til det finmotoriske, men meget begrænset i sit øvrige bevægelsesrepertoire. Dette indebærer, at hun ikke deltager i lege hvor fysiske aktiviteter er i fokus. Pædagogerne i 0. klasse fortæller, at hendes forældre har ladet hende sidde meget alene med perleplader og malebøger. Hun kommer derfor på det lille eksklusive hold med "usikre" elever. Det viser sig meget hurtigt, at Filuca er glad for at bevæge sig. En helt ny verden åbner sig for hende med en masse nye bevægelsesmønstre. Efter nogle træningsgange på holdet sammen med andre børn, der også har behov for at få ekstra motorisk træning, kommer hun efterhånden på niveau med klassekammeraterne. Filuca kan nu være med på lige fod i frikvartererne, og det er tydeligt, at hun får en ny rolle sammen med kammeraterne, fordi hun kan være med i legene.

både til junioridrætsleder og på skolesports holdet. De første erfaringer er, at eleverne virker glade og aktive, når de er til skolesport. Det at det er nogle af "de store" elever (junioridrætsledere) der er med til at undervise, gør det meget attraktivt at gå til skolesport. Det er ret sejt at kunne hilse på de store i skolegården og på gangene.

Bevægelsesvejleder

Usserød Skole vil gerne have bevægelsen til at være en naturlig del af hverdagen. I frikvartererne er der legepatruljer, efter skole er skolesporten kommet til. Tiltaget med at vejlede kolleger om bevægelse skal være med til også at have bevægelsen som en del af undervisningen, når der ikke står idræt på skemaet. På denne måde bliver bevægelse en del af dagligdagen i såvel timerne, frikvartererne som efter skoletid (SFO).

Hvad kan vi bruge erfaringerne fra Usserød Skole til?

Ovenstående eksempler giver først og fremmest mening i den konkrete kontekst med de konkrete børn og de konkrete pædagoger og lærere, der deltager. Dermed også være sagt, at dette ikke nødvendigvis er løsningen for alle. Det der derimod bør give mening for alle, der skal arbejde med motorik og bevægelse for børnehavebørn og børn i indskolingen er, at finde den rette balance mellem mere voksenstyrede aktiviteter og den mere frie ramme eller leg. Erfaringen fra Usserød Skole er, at vil man opnå, at børnene med tryghed indgår i selvstyrede børneaktiviteter, hvor de har tillid til egen krop og dens muligheder, skal vi også lægge beslag på noget af børnenes tid for at udfordre og stimulere dem. Det er at tage deres motoriske udvikling alvorligt. Motoriske færdigheder og kompetencer er en væsentlig

forudsætning for en positiv selvforståelse og god forudsætning for at indgå i alsidige sociale sammenhænge også uden for strukturerede rammer. Tilbage til balancen mellem fri leg og motorisk træning. Det er ingen modsætning men et både og. Hvad udvikler børnene mest rent motorisk? Tager vi "solstrålehistorien" med Filuca var det, at hun kom på et motorikhold afsættet til, at hendes motoriske udvikling fik fremgang. Det der herefter sker på legepladsen er mindst lige så vigtigt. Her eksperimenterer hun videre, da hun har opnået den fornødne tryghed. Dette er Jørgensen m. fl. også inde på i deres artikel, hvor de sonderer mellem legen som den eksperimenterende og kreative dimension og fordybelsen, som handler om den målrettede træning (Jørgensen 2011). Filuca fik først en målrettet træning og var på dette grundlag i stand til at agere i de friere ramme. Hvis elevernes motorik skal fremmes, skal vi finde balancen mellem disse. Er børnenes dagligdag udelukkende baseret på det frie valg, vil en udvikling risikere at gå i stå, da børn (ligesom voksne i øvrigt) også skal have vist vejen, for at følge den. Hvis eleverne stilles en åben opgave om at bevæge sig hen over gulvet, kan outputtet tænkes at være forudsigeligt med lav grad af kreativitet, mens opgaven om at bevæge sig hen over gulvet med lidt mere specifikke krav og fastere rammer kan resultere i et mere varieret løb og mere varierede bevægelser (Jensen, 2011). Pointen er, at de strukturerede aktiviteter er med til at udfordre, stimulere og udvikle børnene og gøre dem i stand til at udfylde den frie ramme. Er dagligdagen derimod plastret til med struktur, risikerer man, at motivationen daler, og dermed er betingelserne for succes alt andet lige ringere. Den frie ramme med selvstyrede børneaktiviteter skal have plads, så børnene selv

Bekendtgørelse SFO

Under folkeskoleloven hører også SFO'en. Bekendtgørelsens krav til mål og indholdsbeskrivelser har blandt andet krav om, hvordan krop, bevægelse og sundhed inddrages i hverdagen, herunder i hvilket omfang det sker i samarbejde med idrætsforeninger eller lignende.

Der står endvidere, at man i mål og indholdsbeskrivelserne skal angive målet for samspillet mellem SFO aktiviteter og skolens undervisning (Bek. Nr. 550, SFO bekendtgørelse).

kan udfolde kreativiteten, så de får tillid til egen krop og dens muligheder og kan eksperimentere på egen hånd. Der bør efter vores opfattelse altså både være fri leg og mere strukturerede aktiviteter i såvel børnehaven som indskoling. Børn bliver gode til det de over sig på (Wiegaard 2011). Nogle gange gør de det i den frie ramme og andre gange i den strukturerede aktivitet.

Overgangen fra børnehaven - skolen

I overgangen fra børnehaven til børnehaveklassen, sker der et skifte. En pædagogstuderende, der havde været i praktik både i en børnehave og i en børnehaveklasse konstaterede nøgternt i sin beskrivelse af forskellen mellem de to steder:

"I børnehaven arbejdes der mest med børns leg og deres sociale kompetencer og i børnehaveklassen arbejdes der meget med undervisning af børnene" (uddrag fra praktikdokument, pædagogstuderende)

Dette skifte og den forskel der er i henholdsvis skole og børnehave er Dion Sommer også inde på i tidligere nævnte radioudsendelse om forsvaret for den frie leg (Friis, 2011).

Udviklingen af de sociale kompetencer gennem (den frie) leg er vigtig og skal selvfølgelig prioriteres. Men kunne man forestille sig, at den netop omtalte motoriktræning på små hold i børnehaveklasserne på Usserød Skole også kunne være foregået i børnehaven? Evalueringen af projektet viste, at 21 ud af 65 startende elever i 0. klasse havde brug for ekstra træning (Møller & Piaster, 2009/2010). Hvis initiativet var igangsat endnu tidligere (i børnehaven), var dette tal sandsynligvis lavere. Dermed havde en gruppe børn via en rela-

tiv simpel systematiseret indsats kunnet opnå et bedre udgangspunkt for at indgå såvel i de frie rammer samt i de mere styrede aktiviteter allerede i børnehaven frem for at vente til 0. klasse!

Det er vores opfattelse, at der med fordel kunne samarbejdes mere mellem børnehave og skole samt mellem skole og SFO end tilfældet er i dag. I dagtilbudsloven og SFO bekendtgørelsen er der rent faktisk krav om dette jf. tidligere i artiklen. Tiltaget med skole-sport er et eksempel på et samarbejde mellem skole og SFO. Som nævnt er tiltaget rimelig nyt, så erfaringerne er begrænsede, men det er under alle omstændigheder glædeligt at se et sådant samarbejde.

Motorik hvor, hvordan og sammen med hvem?

Er man bevidst om, at der i arbejdet med motorik for målgruppen er tale om en balance mellem det frie og det mere strukturerede uanset om vi befinder os i børnehaven eller indskoling?

Er man bevidst om, at et samarbejde mellem de forskellige institutioner kan være med til at skabe forudsætningerne for øget motorisk udvikling hos børnene?

Er man bevidst om, at henholdsvis børnehaven skolen og SFO'en hver især gør noget med børnene, man ikke nødvendigvis selv gør, og som måske kunne være værd at bruge som inspiration i eget arbejde?

Arbejder man indenfor området og kan man svare ja til disse punkter, synes vi, man er kommet langt. Samarbejdet mellem skole og SFO og mellem skole og daginstitutioner i forhold til motorikken er for vigtig til at blive forbigået.

Litteratur:

- Ballerupprojektet, http://www.sdu.dk/om_sdu/institutter_centre/rich/forskning/forskningsprojekter/ballerup+taarby+projektet
- BEK nr. 550 af 18/06/2009, *Bekendtgørelse om krav til indholdet af mål- og indholdsbeskrivelser for skolefritidsordninger*, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=125621&exp=1> (hentet 26/09/11)
- Bunkeflomodellen, <http://www.bunkeflomodellen.com>
- Faghæfte 23, *Fælles mål 2009, børnehaveklassen*, Undervisningsministeriet.
- Friis, Poul, Christiansen, Malene Bo (tilrettelæggelse), Sommer Dion (medvirkende) *forsvar for fri leg*, P1 Formiddag 16. august 2011 kl. 09:09 på P1.
- Fælles mål 2009, Undervisningsministeriet, http://www.uvm.dk/fælles_mål_2009 (hentet 27.09.2011)
- Holtz, Astrid, (2010) *Fra skolestart til fælles mål, obligatoriske temaer i børnehaveklassen*, Dafolo.
- Händel, Vici Daphne (2011), *Legepatruljen, Focus, Tidsskrift for idræt nr. 2. p. 17.*
- Jensen, Jens-Ole (2011): Jeg danser bedst i lænker, *Focus, Tidsskrift for idræt, nr. 2. p. 34-37.*
- Jensen, Jens-Ole (2009), *Rum der bevæger børn*. Lokale og Anlægsfonden
- Jørgensen, Henrik Taarsted, Jensen, Jens-Ole, Gad, CI (2011). *Motorik og kvalitet i bevægelse. Focus, Tidsskrift for idræt nr. 4.*
- LBK nr. 393 af 26/05/2005, *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (folkeskoleloven)*, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=24779> (hentet 26/09/11)
- LBK nr. 668 af 17/06/2011, *Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge (dagtilbudsloven)* <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137202&exp=1> (hentet 26/09/11)
- Møller, Alette Molin & Piaster, Ann Nørskov. *Rend og hop - Usserød en skole i bevægelse, evaluering af projekt rend og hop skoleåret 2009/2010*, Upubliceret materiale.
- Ratay, John (2008). *SPARK - the revolutionary new science of exercise and the brain*. Hachette Book Group USA.
- Rønholt, Helle og Peitersen, Birger. (2008). *Idrætsundervisning - en grundbog i idrætsdidaktik*. Museum Tusulanum, Wiegaard, Lone (2011) Fokus på motorikken. *Focus, Tidsskrift for idræt nr. 4.*

Noter:

1. Arbejdet med begrebet legepatrulje vil ikke blive nærmere beskrevet, da den tidligere i år er beskrevet indgående i Focus. I artiklen legepatruljen i Focus nr. 2, 2011 kan interesserede læsere finde yderligere indsigt i begrebet.
2. Hørsholm Kommune har gennem 8 år tilbudt træning for skolernes motorisk usikre elever. I de sidste 4 år har fysioterapeut Alette Molin Møller i samarbejde med idrætslærer/bevægelsesvejleder Ann Nørskov Piaster haft holdet sammen, så der kunne være flere børn med.